

دسترسی آزاد

مقاله پژوهشی

مبانی ارزشی الگوی پیشرفت آموزش علوم پزشکی و سلامت در جمهوری اسلامی ایران

شیمای طباطبایی*^۱ , ناصر سیم‌فروش^۲، محمود عباسی^۳

۱. پژوهشگر پسادکتر، دکترای آموزش پزشکی، مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.
۲. استاد ممتاز دانشگاه، ریاست قطب ارولوژی، مرکز تحقیقات کلیه و مجاری ادراری، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.
۳. استاد دانشگاه، رئیس مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: تعهد نظام آموزش پزشکی جامعه‌نگر، حرکت در جهت آرمان‌های اسناد بالادستی و تربیت نیروی انسانی کارآمد، مبتنی بر نیازها و ارزش‌های انسانی - اخلاقی جامعه و کاربست ارزش‌ها در آموزش پزشکی است. از آنجایی که سند الگوی پایه پیشرفت اسلامی - ایرانی به عنوان مهم‌ترین سند بالادستی کشور پس از قانون اساسی شناخته می‌شود. تطبیق ارزش‌های اسناد سلامت با ارزش‌های سند الگوی پایه، جهت تبیین ارزش‌های الگوی پیشرفت علوم پزشکی کشور، ضرورت دارد.

مواد و روش‌ها: اسناد بالادستی مرتبط با علوم پزشکی به صورت هدفمند انتخاب و بیانیه ارزش‌ها از نظر محتوایی و به شیوه نقادانه تحلیل شدند. ارزش‌های الگوی آموزش پزشکی کشور تبیین و رابطه ارزش‌های پیشنهادی با مبانی ارزشی سند پایه پیشرفت تحلیل شد.

یافته‌ها: تمامی اسناد مورد بررسی البته با رویکردهای مختلف تأکید بر ارزش‌های انسانی و اخلاقی مبتنی بر باورهای دینی دارند. نقشه جامع سلامت و سیاست‌های کلی سلامت در بیانیه ارزش‌ها بسیار غنی هستند.

ملاحظات اخلاقی: در این مطالعه تمامی ملاحظات اخلاقی مرتبط به تحلیل نقادانه اسناد سیاستگذاری، رعایت شده است.

نتیجه‌گیری: علی‌رغم توجه به ارزش‌ها در اسناد، بیانیه‌های ارزشی از یکپارچگی لازم برخوردار نمی‌باشند. مبانی ارزشی پیشنهادی پژوهشگران در الگوی پیشرفت آموزش علوم پزشکی و مراقبت سلامت کشور شامل ۱۲ ارزش بینادین است. ایمان به خدا (خدامحوری)، حق سلامت حداکثری، سلامت همه‌جانبه، معنویت، کرامت انسانی، حسن فاعلی و فعلی حرفه پزشکی، فضایل اخلاقی، آموزه‌های دینی، عدالت، پاسخگویی، همبستگی اجتماعی، جهاد علمی و مرجعیت علمی ارزش‌های بنیادین پیشنهادی و منطبق با الگوی پایه پیشرفت هستند.

اطلاعات مقاله

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۳/۰۱

تاریخ پذیرش: ۹۸/۰۸/۲۶

تاریخ انتشار: ۹۸/۰۹/۱۹

واژگان کلیدی:

- اسناد بالادستی
- ارزش‌ها
- نظام سلامت
- آموزش علوم پزشکی
- پیشرفت
- الگوی ایرانی اسلامی

* نویسنده مسؤول: شیمای طباطبایی

آدرس پستی: ایران، تهران، مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی.

تلفن: (+98) 21 2240 5611

نمابر:

E-mail: shtatababai@yahoo.com

۱. مقدمه

اسلامی»، «ارتقای نظام انتخاب، ارزشیابی و تعلیم اساتید و دانشجویان و مدیران و تحول در محیط‌های علمی و دانشگاهی متناسب با ارزش‌های اسلامی، اخلاق پزشکی و آداب حرفه‌ای»، «استفاده از ظرفیت محیط‌های ارائه مراقبت‌های سلامت برای رشد معنویت در جامعه» و همچنین در سیاست‌های علم و فناوری بر «حاکمیت مبانی، ارزش‌ها و اخلاق در نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری و تحقق دانشگاه اسلامی» تأکید شده است.

همان‌گونه که مشخص است، بر اساس این اسناد بالادستی «ارتقای سلامت همه‌جانبه جامعه با ترویج سبک زندگی اسلامی ایرانی و ارتقای نظام آموزش عالی سلامت مبتنی بر ارزش‌ها» آینده مطلوب مورد نظر است. اسناد برنامه‌ای بالادستی حوزه علوم پزشکی توانایی تبیین ارزش‌ها در الگوی پیشرفت آموزش پزشکی را فراهم می‌نمایند. ارائه الگوی پیشرفت در عرصه علوم پزشکی از این جهت از اولویت‌های نظام سلامت و آموزش پزشکی کشور است که راه را برای دستیابی به اهداف ایده‌آل اسناد بالادستی مهیا می‌سازد. از طرفی، طراحی این سند مستلزم تدوین مبانی ارزشی است و این مبانی باید مبتنی بر ارزش‌های کشور باشند.

الگوی پایه پیشرفت جمهوری اسلامی ایران پس از ابلاغ سیاست‌های کلی نظام سلامت و آموزش عالی کشور تدوین شده است و هنوز مطالعه‌ای به منظور بررسی نسبت و جایگاه ارزش‌های بینادین الگوی پایه ایرانی اسلامی پیشرفت (۷) با سیاست‌های برنامه‌ای نظام سلامت و آموزش پزشکی کشور صورت نپذیرفته است. از آنجایی که موضوع کاملاً جدید است، این مطالعه به منظور تطابق بنیان‌های ارزش‌شناسی الگوی پایه پیشرفت جمهوری اسلامی ایران با اسناد برنامه‌ای کشور در حوزه سلامت و علوم پزشکی و با هدف تبیین مبانی ارزشی الگوی پیشرفت در عرصه علوم پزشکی صورت پذیرفت.

تعهد نظام سلامت و آموزش پزشکی جامعه نگر، پاسخگویی مناسب به نیازهای جامعه و حرکت در جهت اهداف آرمانی اسناد بالادستی کشور است. رسیدن به آرمان‌های سند چشم‌انداز، هم‌راستا با تحلیل صحیح نیازها و تقاضاهای سلامت جامعه ایران، نیاز به تحلیل صحیح از ارزش‌های کشور دارد (۱).

توسعه و تعالی وطنی مسیر قله‌های ترقی و پیشرفت در هر کشور و در هر حیطه‌ای در گرو بهره‌گیری از تجربیات گذشته و نگاه به آینده آرمانی و تلاش و برنامه‌ریزی برای رسیدن به جایگاه مطلوب است. در کشور ما ایران نیز این موضوع اهمیت فوق‌العاده‌ای دارد و در قالب سند چشم‌انداز توسعه نظام جمهوری اسلامی ایران به عنوان «میثاق ملی» تجلی یافته است (۲). سند چشم‌انداز توسعه کشور در افق ۱۴۰۴ اولین سند تفکر راهبردی و آینده‌نگاری در کشور است که بر اساس آن محورهای توسعه در بخش‌های مختلف کشور تدوین و با انجام تقسیم کار، هرکدام از بخش‌ها، مسؤولیت‌هایی را بر اساس قابلیت‌های خود جهت تحقق آینده مطلوب ایران عهده‌دار شده‌اند. در این سند و نقشه جامع سلامت کشور ویژگی‌های جامعه مطلوب تصویر شده است که بخش مهمی از آن برخورداری از سلامت با کیفیت زندگی مطلوب است و ایران را کشوری معرفی می‌نماید که می‌بایست در افق ۱۴۰۴۰ جایگاه نخست اقتصادی، علمی و فناوری را در سطح منطقه به خود اختصاص دهد (۳-۴).

از طرفی ابلاغ سیاست‌های کلی سلامت (۵) و سیاست‌های کلی علم و فناوری (۶) از سوی مقام معظم رهبری در سال ۱۳۹۳ تعیین‌کننده جهت‌گیری‌های آینده پیشرفت نظام سلامت و آموزش علوم پزشکی کشور هستند. در اسناد برنامه‌ای و سیاست‌های کلی سلامت وظایف وزارت بهداشت به عنوان متولی آموزش عالی سلامت و پزشکی تعیین شده است. در بند اول سیاست‌های سلامت بر «ارائه خدمات آموزشی، پژوهشی و سلامت مبتنی بر اصول و ارزش‌های انسانی -

۲. ملاحظات اخلاقی

در این مطالعه تمامی اصول اخلاقی مرتبط به شیوه مفهوم سازی تفسیری - نقدی رعایت شده است. کمیته اخلاق در پژوهش‌های زیست‌پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی این پژوهش را تأیید نموده و با کد IR.SBMU.PHNM.1395.712 ثبت شده است.

۳. مواد و روش‌ها

این مطالعه از نوع کیفی به شیوه تحلیل محتوایی بیانیه ارزش‌های اسناد بالادستی عرصه علوم پزشکی و تطابق بیانیه ارزش‌ها در سند پایه پیشرفت است. بدین منظور ابتدا اسناد ملی بالادستی کلیدی به صورت هدفمند و از طریق جستجوی کتابخانه‌ای و وبسایت‌های مراجع و مراکز تدوینگر اسناد وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی گردآوری شدند. این مستندات پیرامون مبانی ارزشی در علوم پزشکی و سلامت کشور بر اساس ۴ مورد سندیت (اصل بودن)، اعتبار، ماهیت معنایی و نماینده اسناد یک طبقه‌بودن انتخاب شدند (۸).

اسناد بالادستی عرصه علوم پزشکی منتخب شامل سند چشم انداز سلامت، نقشه جامع سلامت کشور، سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی مقام معظم رهبری، سیاست‌های کلی علوم و فناوری بودند که برای تطبیق مبانی ارزشی با سند الگوی پایه ایرانی اسلامی پیشرفت تحلیل شدند.

ابتدا کاوش حیطه‌های کلیدی صورت پذیرفت و مفاهیم اصلی متون (اسناد بالادستی) استخراج و تحلیل و در ادامه، طبقه بندی مفاهیم حاصل از تحلیل محتوای تفسیری متون صورت می‌پذیرد. بیانیه ارزش‌های چارچوب موجود ارزشی Clark-Wale در اولویت‌گذاری سلامت مقایسه می‌شود (۹). سپس بیانیه ارزشی اسناد بالادستی به منظور تطبیق با ارزش‌های الگوی پایه پیشرفت به شیوه تفسیری نقادانه تحلیل می‌شوند. شیوه تحلیل نقادانه تفسیری به «روش چهار مرحله‌ای کارنول و دالی» به کار گرفته شده است که شامل مراحل زیر است (۱۰): ۱- مرور منابع مرتبط؛ ۲- کاوش حیطه‌های کلیدی؛ ۳-

طبقه‌بندی نتایج در قالب تم‌ها؛ ۴- تشخیص الگوی ارتباطی مفاهیم انتزاعی مرتبط. در نهایت با تکمیل مراحل تفسیر نقادانه، نسبت ارزش‌های بینادین کاربردی الگوی پیشرفت در عرصه علوم پزشکی تبیین می‌گردد.

تحلیل نقادانه موضوع نیاز به بررسی متون به منظور درک، تحلیل و سنتز مفاهیم اصلی در چارچوب‌های متفاوت است. تفسیر نقادانه بیانیه‌های ارزشی و اخلاقی به معنای انتقاد نیست، بلکه خلاصه‌سازی متون تحلیل‌شده به منظور تعیین نکات کلیدی اخلاقی و ارزشی است (۱۱). در واقع نتیجه تحلیل تفسیری نقادانه متون، یک فرضیه، یک مدل مفهومی است و نه یک پاسخ به یک پرسش (۱۲).

بخش‌هایی که اصلی‌ترین بخش این مطالعه است، مرحله تفسیر نقادانه برای رسیدن به نوآوری مفهومی و تشخیص الگوی ارتباطی مفاهیم مرتبط است. در مرحله مفهوم‌سازی نقادانه پژوهشگر تلاش دارد نگاه خود را فراتر از آنچه دیگران تا به حال به آن رسیده‌اند، معطوف نماید. الگوی منتج از این تحلیل نقادانه ارائه سنتزی از الگوهای موجود و یا یک تفسیر کاملاً جدید از موضوع است. در این رویکرد، پژوهشگر اجزای خاص دانش موجود را شناسایی نموده با طبقه‌بندی شواهد تحقیق در نتایج، بحث و نتیجه‌گیری راهی برای رسیدن به نقطه مطلوب در آینده پیشنهاد می‌نماید (۱۳-۱۲). در نهایت مفهوم‌سازی جدید و کامل‌تری از مبانی ارزشی الگوی پیشرفت علوم پزشکی ارائه می‌گردد.

۴. یافته‌ها

ارزش‌ها در اسناد بالادستی کشور عبارتند از عقاید و باورهایی که مبنای اصلی جهت‌گیری‌ها هستند. هیچ یک از سیاست‌ها، اقدامات و برنامه‌های طراحی‌شده و یا در حال اجرا نباید از آن‌ها تخطی کنند و باید مجموعه آن‌ها نیز در جهت ارزش‌ها قرار گیرند. در نتیجه انتظار می‌رود ارزش‌ها آن دسته از باورهایی باشند که ناظر به مدت زمان طولانی بوده و به راحتی تغییر نکنند. با توجه به نگاه ویژه به آموزه‌های اسلامی و فرهنگ و

۳-۴. ارزش‌های جهان‌شمول نظام سلامت و آموزش

پزشکی

اصول بنیادین و ارزش‌های نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران نیز دربرگیرنده تعدادی از ارزش‌های عمومی و جهان‌شمول هستند که برخی از نظام‌های سلامت دنیا نیز از آن برخوردارند (۱۸-۱۴). این ارزش‌های جهان‌شمول که ریشه در باورهای دینی دارند عبارتند از: برخورداری از حداکثر سلامت انسان در سیستم سلامت کارآمد، احترام به کرامت و حق تصمیم‌گیری انسان، عدالت در بهره‌مندی از خدمات سلامت، افزایش اعتماد مابین نظام سلامت و جامعه.

جدول ۱: تطابق چارچوب ارزشی Wale-Clarck در اولویت‌گذاری

سلامت (۸) با عبارات ارزشی اسناد بالادستی سلامت منتخب

مفهوم ارزشی پیشنهادی	عبارت ارزشی در اسناد بالادستی	مفهوم ارزشی Wale-Clarck	
عدالت	عدالت در توزیع خدمات سلامت، برقراری فرصت‌های برابر و عادلانه در آموزش علوم پزشکی	عدالت	
کرامت انسانی	احترام به کرامت انسانی و حق انتخاب روش درمانی	آزادی در انتخاب	
همبستگی اجتماعی	همکاری ذی‌نفعان در دستیابی به سلامت همه‌جانبه، انسجام اجتماعی با هدف توسعه پایدار	انسجام	
	مشارکت اجتماعی، اعتماد	مشارکت ساختارمند، مشارکت مردم	مشارکت
	اطلاع‌رسانی شفاف و دستیابی به اعتماد کامل مردم	اطلاع‌رسانی شفاف و اعتماد کامل مردم	شفافیت

تمدن ایرانی در سلامت، ارزش‌های خاصی مطرح می‌شوند که می‌تواند منجر به ایجاد الگویی منحصر به فرد در نظام‌های سلامت و آموزش پزشکی شود.

۴-۱. ارزش‌های نظام سلامت ایران در اسناد بالادستی

منتخب

ارزش‌ها مبنای اصلی جهت‌گیری‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌های نظام سلامت هستند. بر اساس اسناد بالادستی، تأمین حداکثر سلامت ممکن انسان، ارتقای سلامت همه‌جانبه با هدف توسعه پایدار، رعایت کرامت انسانی، ارتقای عدالت و افزایش مشارکت و انسجام اجتماعی از ارزش‌های نظام سلامت ایران می‌باشند (شکل ۱).

۴-۲. ارزش‌های مرتبط با پیشرفت علم و آموزش علوم

پزشکی در اسناد بالادستی منتخب

حاکمیت مبانی، ارزش‌ها، اخلاق و موازین اسلامی در نظام آموزش علوم پزشکی کشور، حفظ موازین اسلامی و ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی در استفاده از علوم، تقویت عزم ملی و افزایش درک اجتماعی نسبت به اهمیت توسعه علم، تولید علم و توسعه نوآوری و نظریه‌پردازی و جهاد مستمر علمی، همگی در راستای آرمان این سند یعنی کسب مرجعیت علمی است (شکل ۱).

شکل ۲: مبانی ارزشی اسناد بالادستی منتخب جمهوری اسلامی

ایران در عرصه پیشرفت آموزش علوم پزشکی و مراقبت سلامت

۴-۵. تشخیص الگوی ارتباطی مفاهیم

دستاوردهای آموزش علوم پزشکی در تمامی سطوح و در رشته‌های تخصصی در جمهوری اسلامی ایران در طول چهار دهه گذشته بسیار چشم‌گیر بوده است (۱۹). همچنین در چند سال گذشته تلاش‌های گسترده‌ای برای پیشرفت نظام ارائه خدمات سلامت در کشور صورت پذیرفته است. در این راستا اسناد برنامه‌ای متعددی نیز تدوین شده‌اند که هر کدام از این اسناد بالادستی به گونه‌ای دارای بیانیه ارزش‌ها هستند، اگرچه از برخی ارزش‌های بنیادین نظیر «عدالت» در این اسناد مورد توجه قرار گرفته‌اند، لیکن این اسناد در بیانیه ارزش‌ها یکپارچگی لازم را ندارند، لذا لازم است، با تطابق نتایج حاصل از بررسی نسبت مبانی ارزشی الگوی پایه پیشرفت به عنوان یک سند بالادست بعد از قانون اساسی کشور و اسناد بالادستی نظام سلامت و آموزش پزشکی، تدوین ارزش‌های بنیادین الگوی ایرانی اسلامی پیشرفت در عرصه علوم پزشکی کشور با رویکرد عینی‌تر صورت پذیرد.

۴-۶. تبیین مبانی ارزشی الگوی پیشرفت علوم پزشکی

و سلامت جمهوری اسلامی ایران

در مرحله نهایی این مطالعه، اصلی‌ترین مبانی ارزشی در الگوی ایرانی اسلامی در عرصه پیشرفت علوم پزشکی تعیین شد، اگرچه بر اساس یافته‌های پژوهش، تکمیل مبانی ارزش‌ها در الگوی پایه پیشرفت، در جهت تدوین مبانی ارزش‌شناسی سند نهایی پیشرفت در عرصه علوم پزشکی منطقی به نظر می‌رسد (جدول ۳).

جدول ۳: مبانی ارزشی الگوی پیشرفت علوم پزشکی و سلامت

جمهوری اسلامی ایران

حاکمیت جهان‌بینی توحیدی، ایمان به خدا و پیروی احکام در جهت سعادت انسان (دنیوی و اخروی)
عمل به ارزش‌ها در هماهنگی با آموزه‌های الهی در آموزش علوم پزشکی و مراقبت سلامت
حفظ حیات انسانی و حداکثر سلامت به منزله یک حق و یک واجب

پاسخگویی	پاسخگویی به نیازها و تقاضاهای فردی و اجتماعی، توسعه آموزش پزشکی سلامت‌محور، مبتنی بر نیازهای جامعه، پاسخگو	پاسخگویی
کیفیت	بهبود کیفیت و ایمنی خدمات و مراقبت‌های جامع	اثر بخشی

۴-۴. ارزش‌های بنیادین الگوی پایه ایرانی اسلامی پیشرفت

بند پنجم سند مبانی بنیادین الگوی پایه پیشرفت ج.ا.ایران، مبانی ارزش‌شناختی الگوی پایه را مشخص می‌نماید (جدول ۲). مطابق این بند از سند، ارزش‌های اخلاقی اصولاً ثابت و جهان‌شمول هستند. برای مثال عدالت همیشه و همه جا خوب است و اختلاف در ناحیه ارزش‌های اخلاقی عمدتاً ناشی از تشخیص یا تطبیق است. اصول ارزش‌ها از طرق عقل و فطرت و تفصیل آن از طریق دین (کتاب و سنت) قابل کشف است. ارزش‌ها در همه ساحت‌های چهارگانه ارتباطی انسان (با خدا، خود، خلق و خلقت) حضور دارند. ارزش‌ها موجب پیشرفت دنیوی و سعادت اخروی است. عملی اخلاقی است که دارای حسن فعلی (مفید در کمال و تقرب انسان به خداوند) و حسن فاعلی (نیل به خیر و نیت قرب) باشد.

جدول ۲: مبانی ارزشی الگوی پایه ایرانی اسلامی پیشرفت

ارزش‌ها ثابت، مطلق و جهان‌شمول هستند.
شماری از ارزش‌های پایه عبارتند از: ۱- ایمان (به خدا و دیگر عقاید حقه دینی)؛ ۲- علم؛ ۳- تقوا؛ ۴- مکارم اخلاقی
اصول ارزش‌ها از طرق عقل و فطرت و تفصیل آن از طریق دین (کتاب و سنت) قابل کشف است.
ارزش‌ها در ساحت‌های چهارگانه ارتباطی انسان با خدا، خود، خلق و خلقت متجلی هستند.
ارزش‌ها موجب پیشرفت دنیوی و سعادت اخروی است.

مراقبت‌های پایه سلامت بهره‌مند خواهند بود. این نظام خلاق با استفاده از شواهد معتبر، مناسب‌ترین تصمیم‌ها را برای پاسخگویی به نیازهای واقعی سلامت مردم انتخاب می‌نماید و با استفاده از ارتباطات بین‌المللی و تعامل با کشورهای منطقه، الگویی الهام‌بخش برای سایر کشورها می‌باشد.

سیاست‌های علم و فناوری و سیاست‌های کلی سلامت ابلاغی رهبری تعیین‌کننده اهداف عالی پیشرفت نظام آموزش عالی سلامت است. «کسب مرجعیت علمی» که اولین بند مورد تأکید در سیاست‌های کلی علوم و فناوری است و «بهینه‌سازی عملکرد و ساختار نظام آموزشی و تحقیقاتی کشور به منظور دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز و شکوفایی علمی» غایت ایده‌آل آموزش عالی کشور را مشخص می‌نماید (۴-۶).

در سیاست‌های ابلاغی سلامت بر وظایف وزارت بهداشت به عنوان متولی آموزش پزشکی کشور تأکید شده است. «ارائه خدمات آموزشی، پژوهشی، بهداشتی، درمانی و توان‌بخشی سلامت مبتنی بر ارزش‌های انسانی - اسلامی و نهادینه‌سازی آن در جامعه»، «ارتقای سلامت روانی جامعه با ترویج سبک زندگی اسلامی - ایرانی، تحکیم بنیان خانواده، ترویج آموزش‌های اخلاقی و معنوی»، «بهبود کیفیت و ایمنی خدمات و مراقبت‌های جامع و یکپارچه سلامت با محوریت عدالت و تأکید بر پاسخگویی با اولویت خدمات ارتقای سلامت و پیشگیری و ادغام آن‌ها در نظام آموزش علوم پزشکی» و «توجه خاص به فعالیت‌های ارتقای سلامت و پیشگیری در مناطق محروم» از برنامه‌های اصلی نظام سلامت عنوان شده‌اند. در بند ۱۳ سیاست‌های کلی سلامت به طور مشخص به موضوع آموزش پزشکی و «توسعه نظام آموزش علوم پزشکی به صورت هدفمند، سلامت‌محور، مبتنی بر نیازهای جامعه، پاسخگو و عادلانه و با تربیت نیروی انسانی کارآمد، متعهد به اخلاق حرفه‌ای و دارای مهارت و شایستگی‌های متناسب با نیازهای مناطق مختلف کشور» پرداخته شده است (۴). آموزش علوم پزشکی و ارائه خدمات سلامت رویکردی ارزش بنیان دارد (۲۰). توجه به نگاه ویژه به آموزه‌های دینی و

پاسخگویی به نیاز سلامت جامعه از طریق ارائه خدمات سلامت باکیفیت (در تمامی مراحل تشخیصی، درمانی و پیشگیری)
منزلت و قداست ارائه مراقبت‌های سلامت با هدف نیل به قرب پرودگار (حسن فاعلی و حسن فعلی اقدام ارزش‌مدار)
انسان سالم و سلامت همه‌جانبه در تمامی ابعاد چهارگانه جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی
ارتقای سلامت معنوی و رشد معنویت در جامعه در ساحت‌های چهارگانه ارتباطی انسان با خدا، خود، خلق و خلقت
آموزش، ترویج و کاربرد فضایل اخلاقی الهی در نظام سلامت و آموزش علوم پزشکی
احترام به کرامت انسانی
عدالت همه‌جانبه در توزیع منابع و در بهره‌مندی به خدمات سلامت، ارائه عادلانه امکانات تحصیل در علوم پزشکی
جهاد مستمر علمی برای رسیدن به مرجعیت علمی
ارتقای همبستگی اجتماعی سرمایه انسانی با هدف پیشرفت پایدار نظام سلامت و علوم پزشکی ایران

۵. بحث

بر اساس چشم‌انداز سلامت جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۴۰۴ واجد جامعه سالم و توانمند است. ارتقای سواد سلامت و توانایی بهره‌مندی از بهترین خدمات سلامت و ارتقای سلامت خانواده و جامعه با رعایت شیوه زندگی سالم و برخورداری از بالاترین سطح از حفاظت‌کننده‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی سلامت در جهت ارتقای سرمایه اجتماعی، آرمان چشم‌انداز سلامت کشور است (۲). نظام سلامت جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۴۰۴، نظامی مسؤول و پاسخگوست. این سیستم ضمن دستیابی به بالاترین سطح امید زندگی باکیفیت، اعتماد کامل مردم را جلب کرده و با اولویت به رویکردهای ارتقای سلامت و پیشگیری به بهره‌مندی مردم از مراقبت‌های کارای سلامت جسمی و روانی، توجه به سلامت اجتماعی و حرکت در مسیر سلامت معنوی اهتمام دارد (۳). در این نظام عدالت همه‌جانبه (در تأمین، توزیع منابع و تحقق سلامت) با رعایت کامل اصول و اخلاق حرفه‌ای اصل نخست بوده و تمامی افراد بر اساس نیاز خود از

ارزش‌های بنیادین پیشنهادی الگوی پیشرفت آموزش علوم پزشکی و سلامت کشور عبارت هستند از: خدامحوری در عمل اخلاقی، ارتقای معنویت، ارائه مراقبت‌های سلامت و آموزش پزشکی با هدف قرب الهی، تأمین سلامت همه‌جانبه جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی، آموزش اصول اخلاقی و ترویج فضایل اخلاقی، عمل به احکام الهی در آموزش علوم پزشکی و ارائه مراقبت‌های سلامت و ارتقای عدالت در توزیع منابع و بهره‌مندی خدمات سلامت و آموزش، در دانشگاه‌های علوم پزشکی و نظام سلامت که به گونه‌ای در بیانیه ارزشی الگوی پایه پیشرفت مورد تأکید قرار گرفته‌اند. همچنین ارتقای پاسخگویی، رعایت کرامت انسانی، حفظ حداکثر سلامت به عنوان یک حق واجب، ارتقای همبستگی اجتماعی از طریق افزایش اعتماد و اشتراک مساعی در جهت ارتقای سلامت و کسب مرجعیت علمی از ارزش‌های اصلی مورد تأکید اسناد بالادستی نظام سلامت و آموزش پزشکی هستند.

سرمایه انسانی سبب پیشرفت پایدار نظام سلامت و آموزش پزشکی است و جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی در رشته‌های پزشکی، سبب مراجعه جهانی به مبانی علمی و فناوری‌های مرتبط تولیدشده توسط دانشمندان ایرانی و شناختن آن‌ها به عنوان صاحب نظریه و سبک علمی می‌گردد. مرجعیت علمی تنها از راه بهره‌برداری بهینه از مجموعه منابع کشور برای حرکتی منظم و پیوسته از وضعیت موجود به جایگاه علمی آرمانی، در قالب نقشه جامع علمی سلامت کشور و از طریق نهادینه‌سازی ارزش‌ها در الگوی پیشرفت آموزش پزشکی و سلامت امکان‌پذیر است.

۶. نتیجه‌گیری

بنیاد قرارگرفتن آموزه‌های الهی و فرهنگ ایرانی، برای تدوین مبانی ارزش‌های الگوی پیشرفت آموزش علوم پزشکی و سلامت یک ضرورت است. محک کیفیت آموزش پزشکی و ارائه خدمات سلامت، مبانی ارزشی در پزشکی است. خدامحوری، ارتقای اخلاق و معنویت، احترام به حقوق و کرامت انسان‌ها،

فرهنگی، ارزش‌های خاصی را در نظام سلامت مطرح می‌نماید که می‌تواند منجر به ایجاد الگویی نوین در آموزش علوم پزشکی گردد (۷-۵، ۲۱). تبیین ارزش‌های بنیادین الگوی پیشرفت در عرصه علوم پزشکی کشور راه را برای درونی‌سازی ارزش‌های صحیح و مطلوب در برنامه‌های آموزش پزشکی فراهم می‌سازد. نظام ارزشی دینی مهم‌ترین و وحدت‌بخش‌ترین نظام ارزشی است، طبق تعریف مبانی ارزش شناختی در سند الگوی پایه ایرانی اسلامی پیشرفت ثابت و مطلق هستند، لذا لازم است بیانیه ارزش‌های الگوی پیشرفت آموزش پزشکی، مبتنی بر مبانی مطروحه در الگوی پایه پیشرفت کشور باشد. یکی از مهم‌ترین اهداف و دغدغه‌های متولیان و برنامه‌ریزان نظام آموزش پزشکی کشور، ایجاد زمینه مناسب جهت درونی‌سازی ارزش‌های والا در فراگیران علوم پزشکی و تغییر نگرش و تصحیح رفتارها بر مبنای ارزش‌هاست. همان‌گونه که در شکل ۲ نشان داده است، بیانیه ارزش‌های پیشنهادی برای الگوی ایرانی پیشرفت در عرصه علوم پزشکی و مراقبت سلامت در ۷ مورد از ۱۲ مورد قابل تطابق با بیانیه ارزش‌های الگوی پایه پیشرفت است. بر اساس یافته‌های تحقیق بعضی از مفاهیم ارزشی، اگرچه در بیانیه ارزشی الگوی پایه ایرانی اسلامی پیشرفت قرار ندارند، لیکن در متن الگوی پایه پیشرفت در بیانیه آرمان‌ها و تدابیر بر این مفاهیم ارزشی تأکید شده است.

شکل ۲: ارزش‌های بنیادین پیشنهادی برای بیانیه ارزشی الگوی پیشرفت آموزش علوم پزشکی و سلامت در ج.ا.ایران

۸. سهم نویسندگان

نویسندگان معیارهای استاندارد نویسندگی بر اساس پیشنهادات کمیته بین‌المللی ناشران مجلات پزشکی را دارا هستند.

۹. تضاد منافع

تضاد منافع وجود ندارد.

ارائه منطقی‌ترین و بهترین خدمات سلامت جهت بهره‌مندی عادلانه افراد جامعه، با هدف برخورداری از حداکثر سلامت (جسمی، روحی، اجتماعی و معنوی)، سبب ارتقای سلامت و رفاه جامعه و عدالت اجتماعی می‌گردد. در مکتب آموزش علوم پزشکی و سلامت ایرانی تلاش علمی برای دستیابی به مرجعیت علمی یک هدف ارزش‌محور است. همچنین بر اساس اسناد بالادستی، ارتقای فضایل اخلاقی در برنامه‌های آموزش پزشکی ضروری است، لذا دانشگاه‌های علوم پزشکی و انجمن‌های علمی و حرفه‌ای در نهادینه‌سازی اخلاق حرفه‌ای مبتنی بر فضایل انسانی و دینی نقش مهمی را بر عهده دارند (۲۲). با توجه به پیشنهادهای ارائه‌شده جهت تکمیل مبانی ارزشی الگوی پیشرفت در علوم پزشکی و سلامت، بهترین راه برای پیاده‌سازی بیانیه ارزش‌ها آن است که ارزش‌های اصیل ایرانی آمیخته با اعتقادات الهی، در برنامه‌های تحول آموزش علوم پزشکی ارزش‌محور ایران ادغام گردد. نهادینه‌سازی این ارزش‌های بنیادین مبتنی بر مبانی مطروحه در الگوی پایه پیشرفت، پارادایمی نو در برنامه‌های نظام مراقبت سلامت و آموزش پزشکی ایجاد خواهد نمود. با چنین تکیه‌گاه مستحکمی برنامه‌ریزان علوم پزشکی، قادر خواهند بود دانش پزشکی را در ابعاد آموزشی، پژوهشی و خدمات در مسیر پیشرفت هدفمند هدایت نمایند.

۷. تقدیر و تشکر

این مقاله حاصل بخشی از پژوهش پسادکترای دکتر شیما طباطبائی در مرکز تحقیقات اخلاق و حقوق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی می‌باشد و با حمایت معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی صورت پذیرفته است. لازم است از حامیان طرح و مسؤولان محترم دانشگاه سپاسگزاری نماییم.

References

1. Ziaee SA, Tabatabai S, Simforoosh N. Promoting Post Graduate Medical Education in Iran: Challenges & Solutions; a Qualitative study. *Journal of Medical Council of Iran* 2016; 34(1): 22-29.
2. The 2025 vision of I.R.IRAN (National document). Cultural Revolutionary Council; 2010. Available at: <http://www.hbi.ir/info/asnad/sanad-cheshmandaz.pdf>.
3. Iran Scientific Map. (National document). Cultural Revolutionary Council; 2011. Available at: <http://www.hbi.ir/info/asnad/map.pdf>.
4. Health Scientific Comprehensive Map. (National Document). Ministry of Health and Medical Education of Iran; 2010. Available at: <http://www.farsi.khamenei.ir/news-content?id=27599>.
5. Overall Health Policies of Iran. (National document) 2014. Available at: <http://www.hbi.ir/info/asnad/siasat-nezam.pdf>.
6. Overall Science and Technology Policies of Iran. (National document); 2014.
7. The value statement of the Basic Document of Islamic-Iranian Progress Pattern. 1st ed. Tehran: Islamic Iranian Progress Center; 2017.
8. Sapsford R, Jupp V. Data Collection and Analysis. 2nd ed. London: Sage; 2006.
9. Clark S, Weale A. Social values in health priority setting: A conceptual framework. *J Health Organ Manage* 2012; 36(2): 293-316.
10. Carnwell R, Daly W. Strategies for the construction of a critical review of the literature. *Nurse Education in Practice* 2001; 1(2): 57-63.
11. Tabatabai S, Abbasi M. Virtue Base Ethics in Clinical Practice and Medicine. *Medical Ethics J* 2014; 8(26): 31-45.
12. Grant M, Booth A. A typology of reviews: An analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Info Libr J* 2009; 26(2): 91-108.
13. Morrow S. Quality and trustworthiness in qualitative research in counseling psychology. *Journal of Counseling Psychology* 2005; 52(2): 250-260.
14. Moriates C, Arora V, Shah N. Understanding Value-Based Healthcare. New York, NY: McGraw-Hill; 2015.
15. Korenstein D. Charting the route to high value cares: The role of medical education. *JAMA* 2015; 314(22): 2359-2361.
16. Porter M. What is value in health care? *N Engl J Med* 2010; 363(26): 2477-2481.
17. Abbasi M, Majdzadeh R, Zali A, Karimi A, Akrami F. The evolution of public health ethics frameworks: Systematic review of moral values and norms in public health policy. *Med Health Care Philos* 2018; 21(3): 387-402.
18. Porter ME. Creating Shared Value in Health Care. Building a Culture of Health: A New Imperative for Business. Boston: Harvard Business School and Robert Wood Johnson Foundation; 2016.
19. Simforoosh N, Ziaee SA, Tabatabai SH. Growth trends in medical specialists' education in Iran 1979-2013 (REPORT). *Arch Iran Med* 2014; 17(11): 771-775.
20. Steven Y, Lin ES, David M. Value-Added Medical Education: Engaging Future Doctors to Transform Health Care Delivery Today. *J Gen Intern Med* 2014; 30(2): 150-151.
21. Moriates C-DD, Spetz J, Sawaya GF. Defining competencies for education in health care value: Recommendations from the University of California, San Francisco Center for Healthcare Value Training Initiative. *Acad Med* 2015; 90(4): 421-424.
22. Tabatabai SH, Abbasi M. The role of virtue based ethics in the education and training of medical professional commitment. *Medical Ethics* 2012; 5(18): 143-160.

Faṣḥnāmah-i akhlāq-i pizishkī i.e., Quarterly Journal of Medical Ethics

2019; 13(44): e11
doi: <https://doi.org/10.22037/mej.v13i44.25612>
Journal Homepage: <http://journals.sbm.ac.ir/me>

ORIGINAL RESEARCH

Open Access

Fundamental Values of Health and Medical Science Education Progress Model in I.R.Iran

Shima Tabatabai^{1*} , Nasser Simforoosh², Mahmoud Abbasi³

1. Post-Doctoral Researcher, PhD, Medical Education Group, Medical Ethics and Law Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

2. Professor, Urology and Nephrology Research Center, Department of Urology, Shahid Labbafinejad Medical Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

3. Professor, Medical Ethics and Law Research Center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article history:

Received: 22 May 2019

Accepted: 17 November 2019

Published online: 10 December 2019

Keywords:

Upstream Documents

Values

Health System

Medical Sciences Education

Progress

Iranian-Islamic Model

ABSTRACT

Background and Aim: The commitment of community-based medical education system are moving towards the ideals of the health system upstream documents, providing ethical and community-based health services and implementing the community ethical values and celestial belief in medical science education. The basic Iranian-Islamic Model of progress developed as the uppermost document after the constitution. In order to state the values of the medical sciences progress model in Iran, the conformity of the values in the health system and the values in the basic model of progress is necessary.

Materials and Methods: The upstream documents related to the health-care and medical education systems were selected purposefully and the value statement contents were analyzed critically. The relationship between the values in the health-related documents and the basic progress model and finally the values for the Iranian medical science progress model were determined. Studies Ethical considerations observed.

Findings: All documents include specific values rooted in religious beliefs. Of course, there were different approaches to express these values. Comprehensive Health Map and the overall health policy are very rich in the statement of values.

Ethical Considerations: All the ethical issues related to critical analysis of policy documents were observed.

Conclusion: The proposed 12 key value for the country's medical science progress model, correlated with the value statement of the basic progress model. Believe in god, religious teaching, ethical virtues, human dignity, the right for maximum health, comprehensive health, spirituality, utility of aim and action, justice, accountability, social cohesion, scientific effort to reach to scientific authority are the values for the medical science progress model in I.R.Iran.

* Corresponding Author: Shima Tabatabai

Address: Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Medical Ethics and Law Research Center, Medical Education Group, Tehran, Iran.

Postal Box: 36

Tel: (+98) 21 2240 5611

Email: shtabatabai@yahoo.com

Cite this article as:

Tabatabai S, Simforoosh N, Abbasi M. Fundamental Values of Health and Medical Science Education Progress Model in I.R.Iran. Faṣḥnāmah-i akhlāq-i pizishkī i.e., Quarterly Journal of Medical Ethics.2019; 13(44): e11.